

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

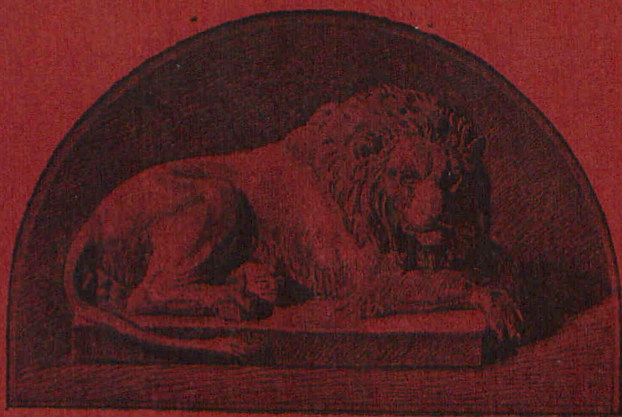
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RINGSTED APOTEK

1812 — 17. DECEMBER — 1912

HANS JØRGEN WENGEL.
1784 -- 1874.
Apoteker i Ringsted 1812--66.

E. DAM:

RINGSTED APOTEK

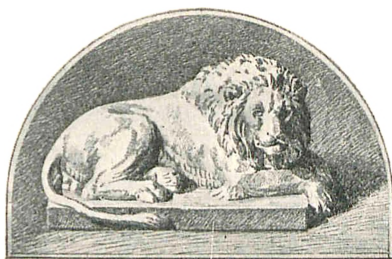
ET HUNDREDAARS MINDE

UDGIVET

AF

AXEL WENGEL

RINGSTED

1912

FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI - RINGSTED

ET af de første Spørgsmaal, det den 9. April 1740 oprettede *Collegium medicum* kom til at beskæftige sig med, var Oprettelsen af et Apotek i Ringsted. I Kollegiets ældste Forhandlingsprotokol staar der under 26. Juli 1740 paa Tysk, at der i Mødet paa denne Dag blev læst en fra det kongelige Kancelli til Kollegiet oversendt Memorial, hvori Apoteker Frederik Funch søger om et Privilegium paa at anlægge et Apotek i den midtsjællandske By paa den Betingelse, at han tillige maatte skænke Vin og holde Herberg; med Memorialen fulgte Stiftamtmand, Baron Niels Gersdorffs Betænkning. Kollegiet bestemte, at om Funch trøstede sig til at kunne eksistere af Apoteket alene, kunde man vel nok tillade ham at anlægge det. Sagen har iøvrigt ikke efterladt sig noget Spor, der findes ikke bevaret noget som helst andet Dokument af Betydning for Sagen, Apoteket blev ikke anlagt, derimod blev Funch 1748 Apoteker i Køge.

Otte og tredive Aar varede det, inden der atter blev Tale om Apotek i Ringsted. Den 29. Juni 1778 skrev Magnus Hosum Klein til Kongen, at han nu med bedste Karakter havde taget sin *Examen pharmaceuticum*; dels af denne Grund og dels fordi der i Ringsted Købstad ikke var noget Apotek, fordristede han sig nu at søge Majestæten

om at forunde ham Privilegium paa alene at maatte ned-sætte sig; men da dette kun vilde blive ham en ringe Fordel mod de store Bekostninger, han vovede ved af nyt at oprette et Apotek i saa liden en By, og han ingenlunde endog alene derved kunde subsistere, fordristede han sig derhos at bede om tillige at faa Lov til at handle med Krydderier, Vine og alle Slags Urtekramvarer samt, naar han dertil anskaffede sig en bekvem Gaard, at han da ogsaa maatte logere Fremmede og Rejsende, hvilke han forpligtede sig til at behandle saa billigt, at ingen med Grund skulde klage over ham. Som indfødt Undersaat ventede Klein paa alt dette allernaadigst Bønhøring.

Klein var paa dette Tidspunkt tre og tredive Aar; han havde været i Apotekerlære i Haderslev, tjent der som Svend og desuden i Nakskov, Bergen, Odense, Maribo, paa Kristianshavns Apotek og fra 1776 paa det anselige Hofapotek i København; den 27. Januar 1778 havde han erhvervet sig Karakteren *Laudabilis* til sin Eksamen.

Kleins Ansøgning gik den sædvanlige Vej til Stiftamtmandens og Byfogdens Erklæring. Byfoged Just i Ringsted saa naturligvis gærne det nye Apotek; han skriver til Amtmand Brockenhuus, at et Apotek i Ringsted Købstad vist nok kunde være til Nytte saa vel for Byen som for de omliggende Landboere, hvis ikke, føjer han forsigtigt til, Sorø Apotek skulde have Privilegium for Sorø og Ringsted Amter. Herefter gaar han over til at behandle Spørgsmaalet om de andre Benaadninger, Klein har søgt om, og dem synes den gode Byfoged egentlig at interessere sig nok saa meget for som for Apotekssagen. Han udtaler, at

den af Supplikanten videre ansøgte Frihed paa Vin- og Urtekramhandel samt at herbergere Rejsende synes dels at henhøre til almindelige Borgernæringer, dels allerede at ligge til et Værtshus i Byen. Tidligere havde der i Ringsted været to privilegerede Herbergerhuse, men det ene afbrændte for 30 Aar siden og var ikke senere blevet opbygget, noget af Pladsen var dog nu nylig brugt til en Skolebygning*).

Hvis Kleins Ansøgning skulde blive akkorderet, bad Byfogeden Stiftamtmanden se derhen, at Supplikanten foruden Borgerskab at vinde og borgerlige Tynger, personelle og andre, at bære (da Byen alligevel var dertil liden nok og kun havde faa Indbyggere**) burde opføre Bygning paa den endnu i Behold værende Plads fra forrige afbrændte Værtshus, hvilket meget vilde sire og tillige gavne Byen. Just havde af Postmester Smidt, som beboede det tilbageværende Værtshus, der i forrige Tider kaldtes det lille, forlangt en Genpart af hans Privilegium i Henseende til Værtshusholdet og derhen hørende Vinhandel, men det Svar havde han faaet, at Forandring i saa Maade eller flere Herbergerhuses Indretning var Postmesteren ligegyldig, da han mente vel desuden at kunne faa og have sit Udkomme; noget Privilegium for ham var ikke bleven forevist.

I Henhold til denne Byfogdens Erklæring indstillede Stiftamtmanden Ansøgningen til Bønhørelse.

Modstanden mod Oprettelsen af et Apotek i Ringsted

*) 16. Avgust 1747 brændte en stor Del af Byen.

**) 1769: 703.

kom imidlertid nu fra Sorø Akademis og Bys Side. Apoteket her stod paa svage Fødder. Apotekeren, Martini, havde 1767 søgt om, at Privilegiet maatte overdrages Rasmus Kierboe, hvorved han som en fattig Mand med Kone og Børn blev lettet for en stor Byrde. Kierboe kom straks i en fleraarig Strid med Akademiets Læge, Dr. med. Rudolf Buchhave, Apoteket gik tilbage og vanrøgtedes, Kierboe lukkede det og begav sig bort, kom imidlertid tilbage og overtog det igen som Bestyrer for dets Hovedkreditor; Kancelliet resolverede endelig i 1778, at Apoteket skulde sælges ved Avktion; Aaret efter blev der lagt Sag an mod Kierboe til Privilegiets Fortabelse.

Forholdene her var saaledes brogede nok, Befolkningen i Sorø saa med Betænkelighed hen til den Dag, da der ikke længere var noget Apotek i Byen. Herved forklares de Indvendinger, som fra Sorøavtoriteternes Side blev rejst mod Kleins Planer.

Sorø Akademis øverste Embedsmand var Hans Excellence, Overhofmester, Gehejmekonferensraad Wolf Veit von Reitzenstein. Han var bortrejst, da Sagen kom til hans Erklæring, men hans Fuldmægtig udbad sig straks Betænkning hos Akademiets Professorer om Spørgsmaalet.

Disse benægtede ikke, at det vilde være nyttigt og bekvemt for Ringsteds Indbyggere, om der blev anlagt et Apotek, men naar dette ikke kunde ske uden andres store Fornærmelse, forhaabede de lærde Herrer, at det ikke blev tilladt. Skulde Apoteket i Ringsted blive bevilget, da vilde Sorø Apotek, »der alt hælder, ventelig gandske falde; eller og, om dette staaer sig, hint gaa under«. Der vilde blive

fire Apotekere nær paa hverandre i Sorø, Næstved, Slagelse og Ringsted; maaske vilde Apoteket i Slagelse profitere ved det sorøskes Undergang, men dette Middel ansaa Professorerne for lige saa fornærmeligt, som det kunde være for Sorø Mølle, om en anden i Nærværelsen blev anlagt.

Med stor Veltalenhed forsvarede den fremragende Medikus ved Akademiet, Dr. med. Jens Bang, Sorøs og sine Interesser overfor det truende Apotek i Ringsted.

Sin Erklæring til Overhofmesteren indleder han med de triste Ord: »Dersom der skal oprettes et Apotek i Ringsted, saa bliver der aldeles intet Haab tilbage, at faa dette i Sorø forfaldne og næsten ruinerede Apotek bragt i den Stand, som det bør være. Det maa altsaa ganske ophæves. De Vanskeligheder og Ulejligheder, som deraf vil rejse sig, indser enhver letteligen.« Og han paaviser Besværligheden ved, at Patienterne maa søge Doktoren i en By og Apoteket i en anden; Apoteket maa ligge der, hvor Doktoren bor. Det var en bekendt Sag, at de fleste Apotekere og deres Folk i de smaa Købstæder uden Tilladelse praktiserede i Medicinen, hvorved Kvaksalvernes Tal forøgedes; af dem var der overalt en saadan Mængde, at der burde sørges for ikke at forøge men at formindske dem, da det nu en Gang var umuligt at udrydde dem ganske. Bang paastod derfor, at der intet Apotek behøvedes oprettet i Ringsted; det var overhovedet tilstrækkeligt nok for de Købstæder, hvor ingen Medikus var, om deres Urtekræmmere eller andre Handlende forundtes samme Privilegium som Urtekræmmere, Destillatører o. s. v. i København

at sælge tillige med Apotekerne de Species, som var dem tilladte i Følge Forordning af 19. November 1687*).

I Overensstemmelse med disse Udtalelser forment da Overhofmesterens Fuldmægtig, at det vilde være Skade for Sorø, om Apoteket der skulde gaa til Grunde for et Apotek i Ringsted. Han fremholdt som en Trøstegrund for Ansøgeren, hvis han skulde faa Afslag, at Sorø Apotek med Gaard og Privilegium netop da kunde faas til Købs for en meget billig Pris, saa kunde Supplikanten ikke blive forlegen paa Grund af Afslaget, da han ufejlbarligt vilde kunne faa dette langt ringere, end han kunde oprette et nyt Apotek for i Ringsted.

Den herved anviste Udvej havde Klein paa dette Tidspunkt allerede forsøgt; ved Avktionen den 22. Juli 1778 havde han for Apoteket med Gaard, Privilegium, Medikamenter, Varer og Instrumenter budt 1200 Rdl., men uden at faa sit Bud antaget. Samtidigt søgte han om Bevilling til at anlægge Apotek i Ringsted foruden at vedblive i Sorø.

Collegium medicum mente imidlertid at have fundet en Udvej til at tilfredsstille de to rivaliserende Byer. Da

*) Den nævnte Forordning gav Sukkerbagerne, Urtekræmmerne, Destillatørerne, Drogisterne og Materialisterne i København Tilladelse til at handle med Akvavitter, nogle destillerede Vande, Konditer og indsyltede Varer, Sukkerkager, Siruper, Krydderier og Frugter, Mineralier, Jordarter, Gummier, Træer, Stene og adskilligt andet, hvilket vilde sige en Del Medikamenter som Alun, Svovl, Blyhvidt, arabisk Gummi, Kamfer, Voks; men dette Forraad skulde man dog ikke antage for tilstrækkeligt.

Erfarenhed havde lært, at en Apoteker i Sorø ikke kunde bestaa eller finde sit Udkomme, vilde det blive gavnligere for Akademiet og Byen og til mere Varighed, om Apoteket i Ringsted blev kombineret med det i Sorø, saa at Apotekeren paa et af Stederne holdt en Provisor med et Korpus af de mest brugelige Medikamenter.

Dette Forslag kastede et nyt Stridsspørgsmaal ud i Sagen; hvor skulde nemlig Hovedapoteket være, i Sorø holdt man paa sin By; skøndt Ringstederne ikke blev spurgt, kan der vel næppe være nogen Tvivl om deres Opfattelse.

Sorøs Interesser tog Dr. Bang Vare paa. Han forsvarrede Hovedapotekets Tilstedeværelse i Sorø med, at der paa et Sted, hvor ingen Medikus var, aldeles ikke kunde afsættes det Forraad af Medikamenter, som paa det Sted, hvor han boede og havde den største og fordelagtigste Praksis. De fleste, som havde ham i Nærværelsen, søgte helst hans Raad, ofte endog ved første Upasselighed. De derimod, der boede langt fra Lægen, raadførte sig med Kvaksalvere og de saakaldte kloge Folk; disse var aleneste bevæbnede med tre eller fire ofte voldsomme Midler og brugte dem imod alle Slags Sygdomme. Nogle af disse Midler saa og de faa, som Bonden brugte til sig og især til sine Kreaturer, fandtes til Fals hos Købmændene, hvor han tilkøbte sig andre Varer, altsaa tog han hellere hos dem sine Medikamenter tillige end hos Apotekeren. Altsaa behøvede et Apotek paa saadant et Sted som Ringsted ikke at være forsynet med saa stort et Forraad af Medikamenter som paa det Sted, hvor en Læge var bosat. Sorø Apotek

vilde efter Bangs Mening i en duelig og retskaffen Mands Haand altid letteligt blive det største, da han altid derfra vilde ordinere Medikamenter for at understøtte det, som laa ham bekvemmost. Den daglig Erfarenhed og Opsigt skulde desuden forskaffe ham større Tillid til det end til et langt fra liggende Apotek.

I Overensstemmelse hermed indstillede Overhofmesteren Sagens Afgørelse til Kancelliet; skulde Apoteket i Sorø endelig kombineres med et Apotek i Ringsted, maatte han paa Akademiets og Byens Vegne paastaa, at Hovedapoteket blev i Sorø, og det alene tillodes Apotekeren at holde en Provisor med et *Corpus medicamentorum* i Ringsted.

Endnu en Gang fik *Collegium medicum* Spørgsmaalet om de omtvistede Apoteker til Overvejelse. Dets Erklæring gik nu ud paa, at man ikke kunde komme af Stedet, saa længe Sorø Apotek i sin daværende Tilstand beholdt sit Privilegium; man kunde ikke vente at faa dette Apotek solgt, før Prisen blev saaledes, at en Køber uden Udsigt til Ruin kunde indlade sig dermed. Dette kunde opnaas ved enten gennem en Visitats at fastslaa Apotekets slette Forfatning og derefter kassere Bevillingen i Henhold til Medicinallovgivningen, eller ogsaa ved at give Klein Privilegium paa at oprette et Apotek i Ringsted; herved vilde Prisen paa Sorø Apotek af sig selv falde, saa at Klein uden Skade kunde købe det og sætte det i vedbørlig Stand. Kleins egen Fordel vilde da af sig selv tilsige ham at oprette Hovedapoteket paa det Sted, hvor den største Afsætning gaves, og iøvrigt nøde ham til at rejse og dele sig mellem begge Steder. Paa saadan Maade kunde de paa begge

Sider hjælpes, Akademiet og Byen blev vedbørligt forsynet med Medicin, og Apotekeren fik Fordel af den stærkere Passage gennem Ringsted til hans Udkomme.

Efter at Sagen om de to Byers Forsyning med Medikamenter endnu i et halvt Aar var bleven behandlet af Regeringen, der erhvervede Dom over Sorøapotekeren til hans Privilegiums Fortabelse, fik Klein endelig den 28. Juli 1779 Bevilling til at oprette et Apotek i — Sorø! ¹⁾

I de følgende 26 Aar har da Ringsted maattet skaffe sig sin Medikamentforsyning fra Nabobyerne; først i 1805 bliver Spørgsmaalet om et Ringsted Apotek igen levende. I dette Aar søgte Apoteker i Køge Jørgen Henrik Discher om Tilladelse til at oprette et Filialapotek i vor By; han vilde lade Filialen forsyne med fornødne Medikamenter fra Køge og lade det bestyre af en eksamineret Provisor; i Køge kunde han ikke have sit Udkomme, især fordi Læge Rode paa Vallø udsolgte Medikamenter.

Hertil erklærede Amtmand Stemann, at Anlæggelsen af et Apotek i Ringsted var meget nyttig, da denne Købstad laa midt i Landet og de fleste Apoteker 3—5 Mil fra den. Denne Ansøgning kaldte paany Klein frem, han vil nu atter oprette Apotek i Ringsted; Amtmanden understøttede Ansøgningen, da Klein var en duelig Mand, Sorø Apotek laa nærmest Ringsted, og den ypperlige Vej mellem de to Byer gav fortrinlig Adgang til, at det ene Officin kunde komme det andet til Hjælp med Materialier og Præparater. Dog ansaa man det for betænkeligt, at Apoteket i Ringsted skulde oprettes under Navn af Filialapotek, da deraf kunde følge, at Vedkommende ikke vilde anse sig forpligtet til at

holde det forsvarligt forsynet; derfor indstilledes: at det maatte tillades Klein at oprette et Apotek i Ringsted paa de Vilkaar, at han paa eget An- og Tilsvær i alle Maader lod samme administrere af en eksamineret Provisor og holdt det vel forsynet med alle de Lægemedler, som efter Anordningerne burde findes i Apotekerne, samt forbandt sig til inden Paaske 1806 at fuldføre Indretningen og begynde Udsalget.

Sundhedskollegiet slog denne Gang baade Kleins og Dischers Forhaabninger ned. Kollegiet mente ganske vist som Amtmanden, at Klein burde have Fortrinnet; men Apoteket burde ikke være Filialapotek; der burde hverken oprettes Principal- eller Filialapotek i Ringsted, da i første Fald de nærmeste Apoteker derved vilde ruineres; den samme Grund gjaldt til Dels mod et Filialapotek, da den af de nærmest liggende Principalapotekere, som paatog sig det, maaske kunde vinde derved, de andre derimod maatte tabe. Da Lægen i Ringsted altid var forsynet med de nødvendigste Lægemedler, kunde disse altid være tilstrækkelige, indtil det 2 Mil derfra liggende Apotek i Sorø kunde søges. Kollegiet fandt en endnu vægtigere Modgrund i et saadant Filialapoteks utilstrækkelige Paalidelighed; man fandt det ikke nok, at der holdtes en eksamineret Provisor, ej nok, at der havdes gode Varer; der udfordredes ogsaa en stor Nøjagtighed og Redelighed med Dispensationen af saa vigtige Varer som Medikamenter. Dette kunde nogenlunde ventes under Opsyn af Husbonden selv, hvis Interesse led ved manglende Paapassenhed, men hvor denne Grund ej var til Stede, var ogsaa mindre Sikkerhed.

Og saa bestemte Kancellikollegiet 8. Oktober 1805, at hverken Dischers eller Kleins Ansøgning kunde bevilges. *)

Nu var imidlertid den Time snart nær, da Ringsted skulde faa sit Ønske om et Apotek opfyldt, om end dette endnu i mange Aar skulde være afhængigt af Apoteket i Sorø. Hvad der ikke var lykkedes for tidligere Apotekere, gik endeligt i Orden for Søren Kristian Ørsted, der 11. December 1807 havde faaet Bevilling som Apoteker i Sorø. Samtidigt med at han søgte Kongen om denne Bevilling, havde han udbedt sig Tilladelse til at have Udsalg af Apotekerverarer i Ringsted, men ikke Filialapotek.

Distriktskirurgen Voigt*) havde hidtil der i Byen solgt Medicin, som han købte i Sorø, men bad nu Ørsted om at foranstalte et Udsalg, da hans Forretninger ikke længere tillod ham at have dermed at gøre. Og Ørsted søgte at imødegaa de Indvendinger, som Sundhedskollegiet i 1805 havde ført i Marken mod Apoteket ved en Udtalelse om, at de Ringsted nærmest liggende Apoteker ikke vilde lide Skade, hvis han fik den ønskede Tilladelse. Skøndt Amtmanden i Sorø fandt, at et Medikamentudsalg i Ringsted kunde foranledige Misbrug, og derfor foreslog et »ordentligt Apotek«, fik Ørsted dog 25. Marts 1808, hvad han havde begæret, men kun for sin Person.

*) Hans Henrik Voigt, Distriktskirurg i Ringsted 7. Juni 1805, i Kolding 31. Maj 1808. (K. Caroe: Den danske Lægestand 1786—1838, Kbhvn. og Kria. 1905.)

Apoteket eller rettere Medicinudsalget synes i Begyndelsen at have haft forskellige Vanskeligheder ved at skaffe sig Tillid og Omsætning. Det skiftede i de første Aar hyppigt Bestyrer. Den første Hjælp havde Ørsted i sin Søn Herman, der hjalp til ved Indretningen af Apoteket, om hvilket han siger, at bl. a. Nærværelsen af et spansk Felt-hospital udfordrede dets Anlæg; fra Juli 1809 maatte han imidlertid opholde sig i København for at forberede sig til farmaceutisk Eksamen; han afløstes da af Provisor Møller, som fungerede indtil 1. Januar 1810.

I Begyndelsen af 1810 synes Apoteker Ørsted selv at have opholdt sig i Ringsted for at afløses af Sønnen Herman, der nu var bleven farmaceutisk Kandidat og styrede Udsalget til November 1811; efter ham kom Jørgen Gorm, siden Maj farmaceutisk Kandidat; det følgende Aar afløstes han af HANS JØRGEN WENGEL.

Apoteket i Sorø med Medicinudsalget var i 1811 bleven købt og 1. Oktober overtaget af Hans Egede Glahn. Der var ved Bevilling af 8. November 1811 givet Glahn den samme Ret for sin Person til at drive Medicinudsalget i Ringsted som den, Ørsted havde haft.

For at gøre Provisoren mere interesseret i Apotekets Drift, oprettedes den 5. Oktober 1812 imellem Apoteker Glahn og Wengel en Kontrakt, i Følge hvilken Glahn paa 8 Aar, fra 1. Januar 1813 til 1. Januar 1821, forpagtede Udsalget til Wengel; denne forpligtede sig til i aarlig Leje af Apoteket at svare det første Aar 700 Rigsdaler dansk Kurrant og de følgende Aar 800 Rigsdaler; Wengel forpligtede sig til for den Tid, han havde Apoteket i Forpagtning, at

forsyne det med gode Medikamenter og at staa til Ansvar for dets gode Bestyrelse i alle Maader, saa at Forsømmelse heraf gik paa hans og ikke paa Glahns An- og Tilsvær.

Wengel udredede Husleje, Skatter og Afgifter og indgik i Glahns Sted i den Lejekontrakt, som var oprettet mellem Ritmester Freiesleben og Apoteker Glahn om den Lejlighed, hvori Udsalget var. At der imidlertid allerede har været videre gaaende Planer med Apoteket i Ringsted ses af den Paragraf i Kontrakten, hvori siges, at Wengel, da han maaske vilde købe sig et Hus eller en Gaard i Ringsted og fratræde Apotekets daværende Lejlighed, forpligtede sig til at lade Apoteket et Aar efter Fratrædelsen blive i den Lejlighed, der til den Tid stod til Raadighed, for samme Afgift som den, der nu betales til Freiesleben eller for den Afgift, der af uvildige Mænd skønnedes at være passende.

Wengel paatog sig at beholde den Discipel, Jens Ingvarlsen, som var paa Apoteket, indtil han kunde blive bragt enten ved et Haandværk eller nogen anden honnet Næringsvej eller blive skikket til at gøres til Svend.

Hans Jørgen Wengel, der i mere end 50 Aar skulde være Apoteker i Ringsted, var født i Huset Frederiksberggade 216, nu Nr. 34, i København den 14. August 1784; hans Forældre var Tobaksfabrikør HANS JØRGEN WENGEL og JULIANE MARIE NESTED; Faderen døde den 11. Maj 1786, og Moderen ægtede 22. December 1786 Amtskirurg i København, senere Divisionskirurg i Flaaden, Kristian Henrik Krüger. Han blev Discipel 1797 hos Apoteker Blau paa Vajsenhusapoteket i København, udlærtes 1803 og fortsatte som Medhjælper hos ham til 1812; den 1. August

1807 bestod han *Examèn chemico-pharmaceuticum*, som Kandidateksamen den Gang hed; ved egen Flid og andres Undervisning gjorde han sig fortjent til Karakteren *Laudabilis*.

Det Medicinudsalg, som Wengel forpagtede, var indrettet i Ritmester Peter Freieslebens Gaard, nuværende St. Bendtsgade Nr. 8; her betalte Wengel i Leje for Apotekslokalerne og for sin egen Lejlighed 200 Rdl. om Aaret. Paa det Tidspunkt, da Kontrakten mellem Glahn og Wengel underskrevs, var Landets Pengevæsen i den uhyggeligste Forfatning; i Oktober 1812 var Kursen paa Kurantsedler 1300, inden Aarets Udgang noteredes den til 1760, hvilket vil sige, at Kurantsedlen sank til $\frac{1}{14}$ af sin oprindelige officielle Værdi ³⁾. Ved Forordningen af 5. Januar 1813 lagdes derefter Grunden til ordnede og sikrere Forhold i Modsætning til den Demoralisation og Usikkerhed, som under den voksende Elendighed havde bredt sig; Kurantsedlerne reduceredes legalt, et nyt Pengevæsen indførtes, Statens og Privatfolks Kreditforhold ordnedes ved Magtbud, og en stor Skat paalagdes al fast Ejendom ⁴⁾. I Stedet for Kurantsedlerne opstod Rigsbanksedlerne; Forordningen bestemte efter hvilket Forhold ældre Forskrivelser skulde overføres i det nye Møntsystem; i Overensstemmelse dermed omsattes den bestemte Afgift paa 350 Kurantdaler, Wengel skulde betale i Juni Termin 1813 til 70 Rigsbankdalers Sølvværdi; i den følgende Termin fastsattes Afgiften til 87 Rdl. 3 Mk. for derefter at blive staaende ved 200 Rigsbankdaler, alt i Henhold til en Overenskomst af 24 Marts 1813.

Medicinudsalget i Ringsted var i 1813 ved Overtagelsen forsynet med Varer til en Indkøbspris af 131 Rdl., fordelte i Apotek, Receptur og Materialkammer; store Mængder af hver af de omtrent 450 forskellige Varesorter har der altsaa ikke været. Den endnu bevarede Liste over dem viser for Eks. 1 Unze (30 Gram) Hyldebær, 4 Unzer Kamfer, $2\frac{1}{2}$ Unze hvid Koral, 3 Unzer rød Koral, 3 Unzer Kinabark, 4 Unzer arabisk Gummi, 2 Unzer Myrra, 2 Unzer Boraks, $1\frac{1}{2}$ Unze Opium, 1 Unze Rabarberrod, 6 Unzer Kirsebærsaft, 4 Unzer amerikansk Olie, 4 Unzer hvid forseglet Jord.

Blandt Inventaret var 132 Træbøsser, 6 Porcelæns Sirupkrukker og en Kobberdestillerkedel med Hat; i det hele taget var Udsalget vist ganske godt egnet til at gøre de første Erfaringer om, hvad der i Ringsted mest var Brug for af Apotekervarer.

Den oprindelige Kontrakt mellem Glahn og Wengel udløb jo 1. Januar 1821; den 25. Avgust 1820 var der bleven opsat en ny Kontrakt mellem dem, gældende med et halvt Aars Opsigelse. Begge Kontrakterne kaldtes Forpagtnings-Kontrakter, begge siger i Overskriften, at Filialapoteket overdrages til Leje; i den ældre Kontrakt bruges i første Paragraf Udtrykkene til Leje eller Forpagtning, medens den nye ligefrem siger, at Glahn bortforpagter sit Filialapotek; dette Udtryk fandt Kancelliet senere lovstridigt; Wengel skulde betale 200 Rdl. aarligt i Forpagtningsafgift, i alle Maader staa til Ansvar for Apotekets anordningsmæssige Bestyrelse og drage Omsorg for Lokale og Bolig; desuden forpligtede han sig til at lade den Lejlighed, han i det sidste halve Aar af sin Forpagtningstid havde benyttet til

Apotekets og egen Brug, fremdeles, om det forlangtes, afbenyttet til samme Brug af Glahn eller hvem i hans Sted, Filialapoteket blev overdraget, i et paafølgende Halvaar efter hans Fratrædelse for en af uvildige Mænd fastsat Leje.

Apoteket var i 1816 flyttet til Gaarden Matrikelnummer 21 i Nørregade. Denne Ejendom var i 1815 bleven købt af Købmand Otto Kristian Boserup paa Avktion i Dødsboet efter Købmand Ignats Richter for 12,765 Rdl. Navneværdi og 800 Rdl. Sølvværdi. I December Termin samme Aar gav Boserup Wengel Skøde paa den for 11,000 Rdl. Navneværdi og 800 Rdl. Sølvværdi. ⁵⁾

Tilbygning og Forbedring af Ejendommen var tilendebragt i August 1816; den bestod da af et 12 Fags Forhus af Egebindingsværk med Kvist over fire Fag og Port i to Fag; her var Stue, Køkken, Kamre, Apotek og Pakrum; Sidehuset i Sønder bestod af syv Fag Grundmur, Kælder under tre Fag, Loft overalt; her var Stue og Laboratorium, dette med en indmuret Destillerkedel paa 20 Potter og to indmurede Jærngryder, en paa 20 og en paa 10 Potter; i Tværbygningen mod Vest var Lo, Lade, Stald og Karlekammer; Vurderingssummen var 6550 Rdl. Sølvværdi; af en ny Vurdering ti Aar senere fremgaar, at Sidehuset nu var sat i Forbindelse med Forhuset ved et fire Fags Hus. ⁶⁾

Forinden den nye Kontrakt kom i Stand, havde Wengel gjort to Forsøg paa at blive virkelig Apoteker i Ringsted. Den 15. Oktober 1817 søgte han Kongen om at erholde fuldstændigt Privilegium, naar han derom med Glahn var bleven enig. Begrundelsen var for hans eget Vedkommende det, at han ved Forpagtningens Udløb var udsat for at

Ringsted Apotek i Nørregade Nr. 21, nu Nr. 9.

tabe sin Næringsvej; han fandt det haardt, medens han arbejdede for indskrænket Tid at maatte opofre Frugten af sin Flid paa fremmed Ejendom, og naar de bestemte Aar var forbi, begynde forfra.

Wengel mener, at baade Omegnen, Sorø og Ringsted vilde være bedre tjent med et godt Apotek i hver af disse Byer end med et, der maatte blive i Sorø og da meget ubekvemst situeret for mange Dele af Omegnen, eller med et Filialapotek i Ringsted som det, Sorøapotekeren var tvungen til at holde i Følge sit Privilegium. Wengel kommer nu med den ejendommelige Bemærkning, at før 1807 afbenyttede Apotekeren i Sorø aldeles ikke sin Ret til at have Filial i Ringsted; denne Ret er jo først meddelt i 1808; han blev kun tvungen til at holde Udsalg i Ringsted, fordi de Militære, der havde Ophold der, krævede Betjening med Lægemedler hurtigere, end det kunde ske fra Sorø; Apoteket havde i Begyndelsen været til meget føleligt Tab for Ejeren, der ikke kunde have det daglige Tilsyn dermed. Wengel paaberaaber sig Lægers og Embedsmænds Vidnesbyrd om, hvorledes Apoteket er bleven røgtet.

Glahn understøttede (16. Oktober 1817) Wengels Ansøgning ved at bede om Tilladelse til at afhænde Ringstedbevillingen paa Grund af, at Afstanden mellem Sorø og Ringsted var saa stor, at stadigt Tilsyn kun med betydelige Udgifter og megen Tidsspilde for Forretningen i Sorø kunde finde Sted; han havde desuden tilforhandlet sig nogle Jorder ved Sorø, hvorved hans Ejendom var bleven saa meget bedre.

Under disse to Ansøgnings Behandling krævede

Sundhedskollegiet fra Glahn Oplysning om Forpagtningsforholdet, hvilket gav Anledning til en Erklæring fra denne af 18. Februar 1818. Glahn siger, at da de Forpligtelser og Formaalet for det, som paalaa ham som Apoteker, stedse havde været ham hellige og dyrebare, havde han ideligt bestræbt sig for at bringe baade Apoteket i Sorø og Medicinaludsalget i Ringsted til den højst mulige Grad af Fuldkommenhed, idet han paa det aller omhyggeligste havde sørget for at forsyne begge Institutioner med de bedste Medikamenter, som det stod i en duelig Apotekers Magt at tilvejebringe. Til hans Bekymring havde hans Bestræbelser med Hensyn til Udsalget i Ringsted ikke altid svaret til hans billige Fordringer; da det ikke alene var Medikamenternes Godhed, hvorpaa Hensigten af et Apotek beroede, men ogsaa paa den Mand, der skulde lægge den sidste Haand paa dem, ansaa han det for sin Pligt at sørge for, at det paa den bedste og paalideligste Maade blev bestyret.

Erfaringen havde vist ham, at han fraværende ikke var i Stand til at svare til sine Folks Omsorg; derimod viste de ved hans Kontrahents Ansøgning fremlagte Attester, at Udsalget nu svarede til det almindeliges Bedste og Ønske; alene med Hensyn herpaa, havde han overdraget den personlige Bestyrelse til en Mand, hvis Redelighed forud var ham bekendt. Han tillod sig derhos underdanigst at anmærke, at skøndt den Aktion, han havde med Wengel, bar Navn af Forpagtning, var den dog ikke efter en Forpagtnings Natur egentlig nogen Forpagtning, ti den kunde ikke have Kraft længere, end han var Ejer af Udsalget, og hvis

der indløb Klager, vilde det være ham, til hvem man havde Tiltale.

Paa Grund af det anførte haabede Glahn, at det høje Sundhedskollegium ikke vilde misbillige hans Forehavende.

Denne Erklæring har ikke gavnet Ansøgerne. Udtalelsen om, at man havde Tiltale til Glahn, hvis der indløb Klager over Apoteket i Ringsted, var maaske nok i Overensstemmelse med Retsforholdet; men overfor Glahns Ord lyder det mærkeligt, naar det i hans og hans Forpagters Kontrakt hedder, at Wengel staar til Ansvar for Apotekets gode Bestyrelse i alle Maader, saa at Forsømmelser heraf alene gaar paa hans og ikke paa dets Ejers An- og Tilsvær.

Amtmanden i Sorø udtalte da ogsaa (14. Maj 1818), at efter hans Skønnende vilde det være meget ubilligt og skadeligt at bevilge det ansøgte.

I Sorø, hvor der foruden en Distriktskirurg var en af Akademiet lønnet Medikus, havde der fra gammel Tid været et Apotek, hvilket til Dels var oprettet med Hensyn til den derværende Læreanstalt, i hvis Fundats det syntes antaget som afgjort, at der for bestandigt burde forblive et Apotek. Men i Sorø, som paa en Side kun laa to Mil fra Slagelse og paa en anden Side kun tre Mil fra Næstved, paa hvilke begge Steder var Apoteker, vilde ingen Apoteker kunne subsistere, dersom nu ogsaa i Ringsted, som paa den tredie Side kun laa to Mil fra Sorø, ligeledes blev oprettet et særskilt Apotek, siden Apoteket i Sorø vilde tabe Søgningen af en stor Del af den Omegn, der hidtil derfra var forsynet med Apotekervarer, og siden den Næring, som

kunde have af Sorø Købstads Indbyggere, var saare ubetydelig.

Apotekets Subsistens i Sorø var sikret med Filial i Ringsted; da denne søgtes af flere end dem, der, naar den ikke var til, vilde søge Apotek i Sorø, fik Glahn Erstatning for de Udgifter, en Provisors Holdelse kostede.

At imidlertid Glahn godt vilde kunne finde sin Regning ved at faa Tilladelse til at forvandle Rettigheden til at holde Medicinudsalg i Ringsted til en Rettighed til samme Steds at maatte holde et særligt, fuldstændigt Apotek og til at drive Handel med denne Rettighed, var indlysende, ti den Købesum, han ved saadan Handel vilde tilvende sig, vilde holde ham skadesløs for Tabet i hans Afsætning, men en efterfølgende Apoteker i Sorø havde tabt Afsætningen uden derfor at faa saadan Erstatning.

Amtmanden mente endvidere, at om det nu end fandtes tilraadeligt, at et særligt Apotek blev oprettet i Ringsted, saa kunde der dog ikke være mindste Grund til at vise Apoteker Glahn den særdeles Favør at tillade ham for sin Regning at sælge saadan Rettighed, ti baade hans Bevilling paa Sorø og hans Bevilling paa Ringsted var blot personelle, og hverken Billighed eller Retfærdighed kunde altsaa tale for, at man bebyrdede et nyt Apotek i Ringsted med at gøres skatskyldig til hans Person med en Købesums Udbetaling for en Rettighed, som Glahn aldrig havde haft Raadighed over, hvorimod det i saa Tilfælde upaatvivleligt vilde være rettest, at man ved Forandring af Apoteket i Sorø overlod Rettigheden til saadant nyt Apoteks Oprettelse i Ringsted til den, som da dertil fandtes at være kvalificeret.

Glahn havde ingen Ret til Bortforpagtning; hvad han havde fremført til sin Undskyldning vilde næppe være fyldestgørende, hvorimod det vistnok var mageligere for ham at forpagte Udsalget bort end for egen Regning at administrere det; det var Amtmandens Anskuelse, at der ved hele Forpagtningen baade fra Wengels og Glahns Side var lagt Spekulation i det nu intenderede til Grund.

Sundhedskollegiet erklærede sig (19. Juni 1818) enig i Amtmandens skarpe Kritik og indstillede, at Ansøgningen ikke bevilgedes, hvorhos det ganske maatte overlade til Kancelliet at bedømme og afgøre, om noget og da hvilket maatte være at foranstalte i Henseende til den uden Til-ladelse skete Bortforpagtning.

Kancelliet meddelte derefter 14. Juli Sorø Amt, at det ansøgte ikke kunde bevilges. Samtidigt udbad man sig Oplysning, om der forelaa nogen Anke over Wengel, førend man foretog sig noget videre i Forpagtningssspørgsmaalet; hertil svarede Amtmanden (15. November), at Apoteket var i særdeles god Orden, og at Spørgsmaalet om Forpagtningens Lovlighed eller Ulovlighed alene derved var bragt under Ventilation, at Sundhedskollegiet havde begæret Underretning af Glahn om den Bevilling, som maatte være ham forundt til Bortforpagtningen af Medicinudsalget ?).

Wengel prøvede dog snart efter et nyt Forsøg paa at blive selvstændig Apoteker. Den 31. Maj 1820 skrev han i en Ansøgning til Kongen, at han nu var udsat for enten at maatte binde sig til en forhøjet Forpagtningsafgift, som han ikke kunde svare, eller at maatte forlade Apoteket og træde fuldkomment ødelagt ud i Verden. Han havde opofret

sine Ungdomsaar ene paa Farmacien, erholdt enstemmig *Laudabilis* til sin Eksamen og derefter i en Del Aar forestaaet et af Hovedstadens betydeligste Apoteker. Paa en Tid, da Filialapoteket i Ringsted egentlig intet betydede og var i den usleste Tilstand, havde han forpagtet det; han mente, at Apotekeren i Sorø fra ældre Tid havde haft Ret til at have en Filial i Ringsted; men det var saa langt fra, at han udnyttede denne Rettighed, at Apotekeren endog fra Krigsaaret 1807 maatte tvinges til at holde Udsalg for de i Ringsted indkvarterede Militæres Skyld; men intet uden føleligt Tab resulterede deraf.

Wengel havde for at vinde Tillid ofret alt, hvad han kunde erhverve, paa at forbedre Apotekets indvortes og udvortes Forfatning. Frugten heraf var nu den, at Apotekeren i Sorø vilde forhøje Forpagtningsafgiften, medens Forpagteren ikke en Gang var i Stand til at svare, hvad der hidtil var givet, dels fordi Afsætningen daglig blev mindre, dels fordi han maatte bære Byrden af den Gæld, han havde sat sig i.

Apoteket i Sorø vilde ikke tabe ved, at der oprettedes et selvstændigt Apotek i Ringsted; Apotekeren i Nabobyen vilde aldrig med Fordel kunne bestyre en Filial; det mindste Personale, han maatte holde og lønne, var en Provisor, en Discipel og en opvartende Karl; han skulde da for disse enten etablere Husholdning eller betale deres Kost, Vask o. s. v.; han skulde skaffe Huslejlighed, betale personelle Skatter og Afgifter; det var altsaa temmelig klart, at han ikke kunde faa sine Udgifter ind, og at et saadant Apotek kun kunde svare nogenlunde Regning for

en Mand, der selv var i Stand til at passe og styre det og tage den øvrige Handel med, som Apotekerne i de smaa Købstæder kunde drive tillige. Ansaar Sorøapotekeren det for en Fordel at benytte Filialapoteket, saa kunde han jo ligefuldt det; da vilde det komme an paa den bedste Orden og billigste Behandling; det Offentlige vilde ikke tabe ved Konkurrencen.

Wengel henviste sluttelig til, at Kongen under lignende Omstændigheder i 1811 havde givet Apoteker Blau et selvstændigt Privilegium paa gammel Torvs Apotek i København, medens Vajsenhuset beholdt ubeskaaret det Privilegium, som Blau hidtil havde forpagtet. Blau drev nu sit eget Apotek med udvidet Force og Anstrængelse.

Ansøgeren vovede at haabe, at Kongen vilde skænke en Mand, der redeligt havde stræbt at være i sit Fag, hvad han burde være, og kun ønskede at maatte leve af sin Flid, Udsigt til at fortjene sig og sine det daglige Brød i sit Ansigts Sved ved at give ham et Apotekerprivilegium.

Den Sorø Amtmand fandt heller ikke nu Anledning til at støtte Wengels Bestræbelser. Han indstillede (20. Juli 1820) til Kancelliet, om det ikke maatte blive at tilkendegive Supplikanten, at det ansøgte ikke kunde bevilges.

Sorø Apotek vilde lide Skade ved Oprettelsen af det nye Apotek; selv om Glahn kunde formaas til den Erklæring, at han intet havde at erindre, burde dette ikke have nogen Indvirkning paa Sagen, da han vel kunde vide at betinge sig saadan Fordel, at han for sin Besiddelsestid var holdt skadesløs. Stemmann var i det hele betænkelig overfor Oprettelsen af nye Apoteker, der vilde svække de

gamle, føre til for Medicinalvæsenet skadelige Udveje, der kunde afhjælpe mulige Tab, og til idelige Klager over Medicinaltaksten. Han havde aldrig hørt nogen Klage over Apotekets usle Tilstand, før Wengel overtog det; han troede med Vished at kunne antage, at det i Ørsteds Tid stedse ved Visitationen blev fundet aldeles forsvarligt; hvis Supplikanten ved at købe Gaard og indrette Apotek havde lidt Tab, maatte han tilskrive sin egen Uforsigtighed saadant, da det forud var ham tilfulde bekendt, at han ikke havde andre end en Provisors Rettigheder. Den 29. Juli 1820 undlod Kancelliet ikke tjenstligt at tilkendegive Amtmanden til behagelig Efterretning og Bekendtgørelse for Ansøgeren, at man ej saa sig i Stand til at bevilge det ansøgte ⁸⁾).

I fjorten Aar endnu vedblev Wengel at være Forpagter af Ringsted Apotek; paa Grund af hans Dygtighed blev der ikke fra Kancelliets Side skredet ind mod den ulovlige Forpagtning. Da i 1831 Sjælland og i høj Grad Ringsteds Omegn hjemsøgte af en farlig Epidemi, har dette haft en gavnlig Indflydelse paa Apotekets Omsætning og indpodet Glahn den Forestilling, at Forpagtningsafgiften nu kunde sættes op*). I et Brev fra Sorø af 14. Oktober 1832 meddelte han Wengel, at der var tilbudt ham en aarlig Afgift

*) Til nogen Oplysning om Epidemiens Betydning anføres her Dødsfaldenes Antal i følgende Sogne for Aarene 1830, 31 og 32:

Ringsted 55, 113, 50, Benløse 21, 41, 21, Bringstrup 9, 33, 17, Sigersted 10, 34, 8, Haraldsted 25, 54, 34, Allindemagle 8, 13, 7, Valsøllille 18, 40, 21, Vigersted 21, 59, 23, Kværkeby 26, 67, 20, Nordrup 17, 33, 11; Jydstrup og Farringløse synes at være gaaet fri for Soten, Tallene er her 16, 11, 16 og 8. 7. 3.

af 1000 Rdl., »hvilken, naar De ser hen til, hvad Apoteker Jørgensen svarer af Roskilde Apotek, vel ikke kan anses for overdreven«*). Han opfordrede derfor Wengel til, »saaledes som Sagerne staae«, at tilkendegive ham sin Mening for om muligt at træffe en Overenskomst.

Wengel svarede fjorten Dage senere, at han ingenlunde kunde dele Glahns Anskuelse om, at den betalte Afgift det ene Aar med det andet regnet skulde være for ringe. Han troede derimod, at samme var alt, hvad der kunde og burde svares, og mere end Glahn vilde have i ren Fordel, hvis han selv skulde holde Medicinudsalg i Ringsted. I de tyve Aar Wengel havde været i Byen, var der kun indtruffet to Aar, i hvilke Afgiften var faldet ham let at udrede; det ene var »naturligvis« det afvigte for Apotekerne særdeles fordelagtige Aar, og det andet et af de Aar, Dr. Lunding tilbragte i Ringsted som praktiserende Læge, paa hvilken Tid ogsaa forrige Distriktskirurg Gräbell var i Velmagt. De havde begge en saare udbredt Praksis**). I en syv, otte Aar havde det nu været ganske anderledes. Efter Dr. Lundings Bortrejse var der stedse gaaet mere og mere

*) Cand. pharm. Kristian Albrekt Jørgensen var fra 1830—35 Forpagter af Roskilde Domapotek for en Afgift af 1600 Rdl. Solv om Aaret. (E. Dan: Roskilde Domapotek 1650—1900, S. 23—24).

***) Dr. med. Konrad Mathias Lunding, f. 1791, d. 1829; praktiserede i Ringsted 1820.

Georg Friedrich von Gräbell, født 1773, død i Ringsted 1838; Distriktskirurg der 1808—31. (K. Caroe: Den danske Lægestand 1786—1838).

Praksis fra Byens Læger*), som ej alene ikke havde noget uden for Distriktet, men i dette praktiseredes af Læger fra Roskilde, Køge, Vallø, Bregentved og Næstved, hvilke alle forskrev Medicin fra andre Apoteker.

Saaledes var der og havde der i de fleste Aar været lidet at bestille og altsaa ogsaa ikkun ringe at fortjene for en Apoteker. Den gode Fortjeneste, som forrige Aar kunde have levnet, var derhos bleven meget formindsket derved, at Wengel paa Grund af den befrygtede Sygdom maatte anskaffe en stor Mængde Medicin, for hvilken nu ingen Afsætning havdes formedelst den gode Sundhedsforfatning, der havde indfundet sig i Stedet for den befrygtede Sygelighedstilstand. Vel var selve Ringsted By noget større end Sorø, men Sorø var dog med Hensyn til saadanne Indvaanere, som Apotekeren kan have Fordel af, mange Gange større end Ringsted, hvor kun fandtes faa Familier, der jævnlig bruger Medicin.

Medicinudsalget havde ligesom Byen i det hele tabt meget ved de mange Biposter, som havde forladt Ringsted Station. Wengel var fuldkommen forviset om, at det maatte være total Uvidenhed om Forfatningen i Ringsted og om den Rettighed, Glahn havde, som havde fremkaldt det overdrevne Bud paa de 1000 Rigsdaler; der kunde derved alene være taget Hensyn til Apoteker paa andre langt

*) Karl Aschlund, f. 1793, d. i Ringsted 1837; praktiseret i Ringsted 1822—36, Distriktslæge der 1831 (Svoger til Wengel).

Peter Kristian Olsen, f. 1808, d. 1872; praktiserede i Ringsted 1832—36; senere Oliemøller og Sæbefabrikant paa Kristianshavn. (K. Carøe anf. Værk.)

bedre og større Steder. Ligeledes var han sikker paa, at ingen Mand, som skulde erlægge en betydeligt højere Afgift, vilde kunne leve med Familie; hvis en velhavende Mand spekulerede paa ved Hjælp af sin Formue at drive anden Handel ved Siden af Apoteksudsalget, vilde han dog ikke kunne bestaa, eftersom der kun var saare ringe Handel til Byen; den formindskedes end mere ved den Omstændighed, at der hver Dag var Lejlighed til og fra København; desuden sad saa at sige den ene Købmand i Ringsted oven paa den anden, og dog forøgedes deres Tal idelig. Endelig var der vel Tvivl om, hvor vidt det vilde blive tilladt en Provisor at drive nogen saadan anden Handel.

Wengel haabede derfor, at Glahn efter nærmere Overvejelse vilde lade ham beholde Udsalget med samme Afgift som hidtil, hvilket var lovet, da Wengel havde været hos Apotekeren med sin Kavtjonist, Sognepræsten i Ringsted, senere Biskop i Aarhus, Peter Hans Mønster, der nu var død; Forpagteren henstillede, at der blev givet den gamle Kontrakt en Paategning eller oprettet en ny med en ny Kavtjonist.

Der veksledes herefter flere Breve mellem Glahn og Wengel, uden at nogen Afgørelse blev truffen. Sidstnævnte tilbød at svare en Ekstraafgift paa 500 Rdl. for Aaret 1831, naar Glahn vilde lade Kontrakten blive ved at gælde for hans Levetid eller i det mindste for ti Aar. Efter at have ventet forgæves i tre Maaneder paa et Svar herpaa, konciperede og renskrev Wengel 20. Februar 1833 en Ansøgning til Kongen om at forunde ham Privilegium som Apoteker i Ringsted; Ansøgeren tilbød, saa længe Glahn levede, frem-

deles at svare ham 200 Rdl. Sølv mønt aarlig, og efter dennes Død erlægge det samme Beløb til hvilken offentlig Brug, det maatte blive befalet. Skulde det muligt findes betænkeligt ved Resolution at forandre Glahns personlige Ret til Medicinudsalg til en lige Sum i fast aarlig Rekognition som den, han i tyve Aar selv havde betinget sig som Forpagtningsafgift, saa anholdt Wengel, om ikke Privilegiet maatte forundes ham med den Indskrænkning, at Glahns Ret til at have Medicinudsalg i Ringsted ganske forbeholdtes ham imod, at han for det Tidsrum, hvori han havde et saadant Udsalg, ikke fik den anførte Afgift.

Wengel bilagde sin Ansøgning med en hel Del meget rosende Udtalelser fra Læger og andre, der havde lært Apoteket at kende.

Læge ved Sorø Akademi Knud Nikolaj Carstensen gav 10. September 1813, altsaa paa et meget tidligt Stadium af Wengels Løbebane, Ringstedapotekeren det Vidnesbyrd ved en Visitats, at Apotekets Varer var saa gode som man sjældent fandt dem paa Apotekerne i de smaa Købstæder.

Fra Distriktskirurg Gräbell foreligger under 14. December 1819 en Attest, der fremhæver den gode Tilstand, hvori Forpagteren har bragt Apoteket, den Orden og Nøjagtighed, hvormed han forestaar det; Nyttens og Vigtigheden af et saadant ordentligt forsynet og vel forestaaet Apotek viser sig dagligen tydeligere for Egnen. Da der for to Aar siden i Kværkeby ytrede sig en Sygdom, der lod befrygte, at den let kunde have grebet om sig, havde de virksomme Foranstaltninger, der blev anvendt til dens Standsning, næppe haft den tilsigtede Virkning, dersom ikke de fornødne

Lægemidler havde været forhaanden af fortrinlig Godhed og prompte ekspederede. Gräbell tilføjer: ». . . da jeg har havt Lejlighed til paa Embeds vegne at kiende Filial Apoteket under dets forrige Betjening, saa erkender jeg saa meget mere den bedre Tilstand, hvori det under Hr. Wengels fra hans Tiltrædelse uafbrudt har været«.

Sognepræsten Mønster udtaler (31. Maj 1820), hvorledes det offentlige har haft al Aarsag at være tilfreds med Wengels Forhold; med Hensyn paa Fattigvæsenet i det hele Herred kunde han bevidne det samme; toges Byens og Omegnens Forfatning i Betragtning, vilde det upaatvivleligt være højst ufordelagtigt, om Apoteket nedlagdes, eller om det »vordede« mindre omhyggeligt bestyret end det havde været af denne delige, arbejdssomme og i hver Henseende redelige og billigt tænkende Mand.

Fra samme Aar foreligger Provinsialmedikus, Dr. Amund Richard Holtermanns Bedømmelse i de Ord, at dette Apotek ej længere er en Filial, men kan anses for et ordentligt, fuldstændigt Apotek i Henseende til Indretning og Godhed. Holtermann saa gjerne, at Wengel fik det ansøgte Privilegium, da han ønsker at have en brav og delig Apoteker ogsaa i Ringsted.

Den før omtalte Dr. Lunding indleder (31. Maj 1820) en Udtalelse om Wengels Forhold med at sige, at skøndt han kun har opholdt sig i Ringsted i fire Maaneder som praktiserende Læge, har han dog i den Tid haft tilstrækkelig Lejlighed til at erkende Wengels Værd som praktisk Farmaceut og det ringstedske Apoteks gode Forfatning, og han fremhæver, hvorledes han baade i sin Praksis og

ved gentagne Besøg har overtydet sig om Medikamenternes Godhed og Ægthed, om deres for et Kjøbstadapotek usædvanlige Mangfoldighed og Mængde, om den fortrinlige Orden i Dispensationen, om Wengels Driftighed og Iver for sit Apoteks stedsevarende Forbedring og hans for Videnskab og Praksis lige gavnlige forekommende Beredvillighed i at anskaffe Lægemidler, der enten sædvanligen ikke havdes paa de mindre Apoteker eller endog ikke var officinelle.

Lunding finder det upaatvivleligt, at den Afgift, der betaltes, maatte være trykkende for Wengel som den egentlige Ejer af Apoteket om end ikke af Privilegiet, og at en forhøjet Afgift forbunden med Datidens forandrede Varepriser og Landmandens notorisk langt større Fattigdom vilde være en uoverstigelig Hindring for Wengel i at vedligeholde sit Apotek i dets daværende Forfatning og aldeles gøre ham det umuligt at følge sin driftige Attraa efter ydermere at forbedre det. Ud fra disse Betragtninger anbefales Wengel til Opnaaelse af et Apoteksprivilegium.

Endelig anbefaler Landfysikus Kristian Leth Wengels Ansøgning i en Skrivelse af 20. Februar 1833, idet han fremhæver alle Ansøgerens gode Sider.

Ansøgningen gik ind med en Anbefaling fra Byfoged Harhoff i Ringsted; han anfører (21. Februar 1833), at Glahn kun for sin Person havde haft Ret til et Medicinudsalg, hvorimod han slet ikke havde nogen Ret til Filialapotek, saaledes som han i Kontrakten havde anført og end mindre til at bortforpagte Rettigheden; der havde hidtil ikke været nogen Grund til at paatale, at dette var sket, siden Apo-

teket havde været i saa gode Hænder. Derimod kunde den Brug, Glahn havde gjort af sin Rettighed, give grundet Anledning til, at man uden Betænkelighed betog ham den mod at sikre ham de 200 Rdl. Harhoff fandt det rettest, om Wengels mulige Privilegium kom til at indeholde den Bestemmelse, at det udstedtes med Reservation af Glahns Ret til at kunne etablere et saadant Medicinudsalg, som ham var forundt Bevilling til, men at han fra den Tid af, da han etablerede dette Udsalg, ikke længere skulde nyde de 200 Rdl.

Dette Forslag til Oprettelsen af to Apoteker i Ringsted var vel egnet til at give Sorøapotekeren noget at tænke paa, ogsaa andres Tanker fik det sat i Bevægelse.

Byfoged Harhoff havde imidlertid tillige Byens Bedste for Øje med Hensyn til den af Wengel tilbudte Afgift, idet han til Stiftamtmanden indstillede, om den maatte komme Ringsted Kommune til Gode; han vilde anse det for rettest at lade den tilflyde Købstadens Skolevæsen.

Amtmanden erklærede i Henhold til Harhoff's Udtalelser, at Glahn ved Bortforpagtningen havde overtraadt sit Privilegium paa en Maade, der let kunde blive skadelig for det Offentlige. Den største Favør, han under disse Omstændigheder kunde gøre Krav paa, var, at ham gaves Valget mellem at renongsere paa sit Privilegium i Ringsted imod, saa længe han ejede Apoteket i Sorø at oppebære de 200 Rdl. aarligt eller at beholde Privilegiet, i hvilket Tilfælde der bevilgedes et nyt Apoteks Anlæggelse, uden at han deraf erholdt nogen Afgift; derhos burde han gøres

opmærksom paa, at Privilegiet ikke hjemlede ham Ret til at bortforpagte Udsalgsretten.

I Sundhedskollegiet kunde man ikke blive enig om en fælles Indstilling. Dekanus, Etatsraad, Professor Johan Daniel Herholdt, mente, at hvis Apoteket i Sorø kunde bestaa ved Siden af et Apotek i Ringsted, var det bedre, at der var to selvstændige Apoteker end en Filial eller et forpagtet Apotek i Ringsted. Dog holdt han det for urigtigt at lade Ringsted Apotek efter Glahns Død blive betyngt med Afgiften til Kommunen. En saadan Afgift af et Apotek i en lille Købstad forudsatte, hvis den skulde kunne bæres, en for højt beregnet Medicinaltakst. Herholdt skulde derfor ønske, at Spørgsmaalet mellem Glahn og Wengel kunde udsættes, indtil Medicinaltakstkommissionen havde endt sine Forhandlinger*). Spørgsmaalet var iøvrigt saa lidt medicinsk, at det forekom Herholdt at ligge paa Grænsen af Sundhedskollegiets Ressort.

Et andet fremragende Medlem af Sundhedskollegiet, Etatsraad, Professor Johan Sylvester Saxtorph, var af den Anskuelse, at saa længe Glahn var i Besiddelse af Privilegium til at holde Filialapotek i Ringsted, maatte Kollegiet fraraade at anlægge et andet fuldstændigt Apotek; Afgørelsen af, hvorvidt det havde været rigtigt eller ej at bortforpagte Apoteket, burde formentlig afgøres af Kancelliet, Sundhedskollegiet maatte anse de 1000 Rdl.s Afgift for

*) 13. Februar 1829 var der udnævnt en Kommission, af hvilken Herholdt var Medlem, til at overveje, hvilke Forandringer den i 1818 udgivne Medicinaltakst passende kunde være at underkaste. Kommissionen endte sit Arbejde i 1841.

meget højere end nogen Apoteker i Ringsted kunde svare, uden enten at ødelægge sig selv eller skaffe sig andre Fordele, end lovligt Brug af Apoteket alene hjemlede ham, især dersom Medicinaltaksten skulde lide nogen betydelig Nedsættelse i Priserne ved den kommende Revision.

Saxtorphs Erklæring var tiltraadt af otte andre af Kollegiets Medlemmer, medens Professor Daniel Frederik Eschricht som sin individuelle Anskuelse udtalte, at det med Hensyn til Apotekernes Antal i Landet overhovedet var gavnligt for det Offentlige, at der netop var saa mange, som Officinernes tilbørlige Vedligeholdelse tillod. Til den Ende vilde det være ønskeligt, om en Apotekers eller et Apoteks Privilegium aldrig meddeltes som et absolut Monopol i et vist Distrikt, i det mindste aldrig uden blot indtil videre. Uden denne Indskrænkning vilde Apotekerstanden afgive den besynderlige Undtagelse fremfor alle øvrige borgerlige Næringsveje, at Antallet af dens selvstændige Medlemmer aldrig kunde tiltage. Wengels Eksistens syntes at bevise, at et selvstændigt Apotek kunde bestaa i Ringsted, ligesom et Apotek i Sorø altid har kunnet bestaa med Udsalget i Ringsted eller efter Forpagtningen med et Tilskud af 200 Rdl. aarligt; da nu Akademiets Oprettelse (1822 og 1826) maatte have hævet Sorø langt mere end Ringsted var bleven det i samme Tid, burde der oprettes et selvstændigt Apotek i denne By.

Kollegiets to farmaceutiske Assessorer, Gottfried Becker og Marx Boye, holdt begge paa, at der intet selvstændigt Apotek skulde oprettes i Ringsted; Becker mente, at det ikke kunde være Glahns Alvor med de 1000 Rdl.; han

skulde være fornøjet med de 200 Rdl. om Aaret og de 500 Rdl., Wengel havde tilbudt for det Aar, da Epidemien rasede i Byens Omegn, medens Receptør i utrolig Mængde strømmede til Apoteket.

Boye vilde efter et Par Decenniers Forløb lade et formeligt Apotek blive privilegeret i Ringsted. Vilde Glahn ikke lade Wengel beholde Udsalget paa de tilbudte Vilkaar, burde han beholde Ringstedprivilegiet, men strængt tilholdes blot at have Udsalg for egen Regning ved en Provisor, og ikke have et formeligt Apotek de andre nærmest omliggende Apoteker til Skade, endnu mindre sjakre med det. Samtidigt maatte Wengel da finde sig i at nedlægge det af ham saa uforsigtigt og ulovligt etablerede Apotek.

Saaledes stod Sagen endnu i Juni 1833 uafgjort. Cancelliet havde allerede i Maj forlangt Glahns Erklæring om, hvorvidt han maatte være villig til at renongsere paa sin Bevilling i Ringsted mod for sin Levetid at modtage de aarlige 200 Rdl. Først 7. December forelaa Glahns Svar. Han forklarede, at der var taget Hensyn til Udsalget i Ringsted ved Bestemmelsen af den betydelige Købesum (26,575 Rdl.), han havde maattet erlægge; dersom han nu skulde indskrænkes i den ham forundte Rettighed, vilde hans Ejendom tabe i en meget betydelig Grad i Værdi, uden at han enten selv var Skyld deri, eller det kunde henregnes til forandrede Tidsomstændigheder; Befolkningen i Ringsted By og Omegn havde ikke i nogen mærkelig Grad forøget sig saaledes siden 1812, at det kunde antages, at tvende Apoteker der i Fremtiden vilde finde tilstrækkelig Næring. Det forekom Glahn saa meget mere paafaldende,

at Wengel nu vilde gentage et Andragende, hvis Bevilligelse i Fortiden oftere var bleven ham aldeles afslaaet, formentlig næppe af anden Grund end, fordi Opfyldelsen blev anset for at ville tilintetgøre Virkningen af hans (Glahns) forud erhvervede Rettighed til samme Genstand og vilde være i Strid med Sorø Akademis formentlig oprindelige Privilegium til at anlægge Apotek i Sorø.

Glahn var villig til at renongsere paa Ringstedbevillingen, naar Wengel og de fremtidige Apotekere i Ringsted blev pligtede at svare ham og de efterfølgende Ejere af Apoteket i Sorø en aarlig Afgift af 300 Rdl. Sølvmønt.

Amtmanden i Sorø var ikke Glahn mere venligt sindet end i 1818. Han erklærede i sin Indstilling til Kancelliet, allerede to Dage efter at Glahns Brev var skrevet, at Ejeren af Sorø Apotek aldrig havde opnaaet reel Bevilling til at anlægge Filialapotek i Ringsted, men kun en personlig Bevilling til der at holde Medicinudsalg. Denne Bevilling blev endog, da Glahn købte Sorø Apotek, snarere anset for et onus end et beneficium; heraf fulgte, at Glahn snarere havde betalt mindre for Sorø Apotek, end at Købesummen skulde være bleven forhøjet. Amtmanden fandt ingen Grund til, at Ringsted Apotek stedse skulde gøres skatskyldig til Ejerne af Sorø Apotek og indstillede, at man affordrede Glahn en bestemt Erklæring om, hvorvidt han vilde give Afkald paa Ringsted Apotek, paa de foreslaaede Vilkaar, da man ikke kunde gaa ind paa hans Forslag.

Efter at Kancelliet havde modtaget Glahns Skrivelse med Amtmandens Kommentar, meddelte det Nytaarsaftensdag 1833 Glahn, at saafremt han ikke kunde forenes med

Wengel om Størrelsen af den aarlige Afgift, sidstnævnte vilde have at udrede, burde han holde sig den i Privilegiet, der kun var personelt og ikke hjemlede ham nogen udelukkende Rettighed, indeholdte Bestemmelse efterrettelig, at Apoteket skulde bestyres af en Provisor. Naar Kancelliet havde faaet Meddelelse om, at en saadan Forening mellem Parterne var opnaaet, vilde det blive taget under nærmere Overvejelse, om Oprettelsen af et nyt Apotek i Ringsted maatte anses fornødent.

Nu kom der en Forhandling i Gang mellem Wengel og Glahn. Disse var dog den 20. Marts 1834 ikke komne længere, end at sidstnævnte paa denne Dag venskabeligt skriver til Wengel, at han ikke af Kancelliets Resolution kan se, hvad der kunde forhindre denne i at stifte en ny Kontrakt paa en vis Tid, dog vilde han ikke i denne Henseende være Wengels Ønske imod, men tilbød ham Apoteket paa Livstid mod den sidstnævnte Afgift paa 300 Rdl. aarlig, eller, dersom det bedre stemte med Forpagterens Ønsker, med den gamle Afgift og desuden en Sum paa 600 Rdl. udbetalt i Løbet af Aaret; han vilde da give Kvittering for Betalingen af de Varer, der var efterladt Wengel ved Overtagelsen af Apoteket.

Fem Dage senere var en ny Forpagtningskontrakt underskrevet. Glahn bortforpagtede Filialapoteket for sin Livstid saaledes, at Wengel og hans Arvinger vedblev Forpagtningen, saa længe Apotekerens Bo efter Anordningerne og Privilegiet kunde eje Rettigheder. Den aarlige Afgift skulde være 200 Rdl., og Wengel havde at bære hvilke Byrder, der var eller maatte vorde paalagt Medicinudsalget, saa at

Glahn aldeles ingen Byrder fik af det, ligesom Wengel i enhver Henseende paatog sig alt Ansvar for Driften og drog Omsorg for Lokale; Afgiften erlagdes udtrykkeligt alene for Afbenyttelsen af Rettigheden til at holde Udsalg. De nu Wengel overladede Inventariedelev og Medicinalvarer, som efter den ældre Kontrakt tilhørte Glahn, betaltes med 600 Rdl. Sedler.

Dagen efter Kontraktens Underskrivelse meddelte Wengel Stiftamtmanden, der 2. Januar 1834 havde anmodet ham om en Indberetning om en mulig Overenskomst, at denne først var opnaaet Dagen før, hvorhos Kontrakten fulgte i bekræftet Afskrift. Han føjer til: »Da det heraf gunstigst vil erfares, at Apoteker Glahn til mig har overdraget al den Rettighed, han selv har, nemlig Udøvelsen af den ham forundte Rettighed til Medicinudsalg her paa Stedet for hans Livstid, imod at jeg fremdeles som hidtil, saa længe hans Rettighed varer, til ham svarer en aarlig Afgift af 200 Rdl. r. S., saa kan det Apoteker Glahn givne Privilegium ikke længere afgive nogen Forhindring paa at forunde mig et saadant Privilegium, som jeg har tilladt mig at ansøge. Ikke alene til Betyggelse for mig og min Familie, men især for at jeg uden Frygt for Tab kan give Apoteket al den Udvidelse og Forbedring, samme bør have, naar her for stedse skal være et selvstændigt Apotek, ønskede jeg saare gjerne allerede nu at blive forundt det ansøgte Privilegium.«

Amtmand Stemann anbefalede herefter Sagen den 20. Marts 1834, og nu var det Kancelliets Tid til at behandle Apotekssagen, der havde staaet paa Dagsordenen længere

end Aar og Dag. Anders Sandøe Ørsted var 24. April 1834 bleven første Deputeret i Danske Kancelli; han skriver 15. Maj s. A. en udførlig Betænkning vedrørende sin Faders gamle Apotek. Betænkningen indledes med den Bemærkning, at hvis man skal lade den indsendte Forpagtningskontrakt træde i Stedet for Glahns formelle Samtykke, vil det formentligt være nødvendigt at gøre dennes Opfyldelse til Betingelse for Bevillingen.

Ørsted tvivlede ikke blot om Afgiftens Anvendelse, naar den ikke længere ydedes Glahn, men ogsaa om den kunde paalægges. Den var ganske uden Eksempel; det forekom ikke hensigtsmæssigt, at Staten, der ved at fritagge Apotekerne for sædvanlige borgerlige Byrder, havde villet sætte dem i Stand til at subsistere ved billige Priser og forsvarlige Varers Leverance, omvendt paalagde dem ekstraordinære Afgifter, der langt overvejede deres Begunstigelse og saaledes gjorde det nødvendigt at sætte Medicamentpriserne højere end ellers. Vel var det saa, at den høje Betaling, der gaves for et Apotekerprivilegium, naar et Apotek solgtes, til Dels havde samme Følge; men dette var kun en *res facti* og kunde ikke i den Grad genere Regeringen ved Spørgsmaalet om Medicinaltakstens Fastsættelse som en lovbestemt Afgift. Om det Offentlige ved et nyt Privilegiums Overladelse lod Receptanten udbetale en Kapital til et eller andet offentligt Brug, som traadte i Stedet for Købesum, saa var det næppe saa skadeligt, som naar Apoteket bebyrdedes med en vedvarende Afgift.

Det var i givet Fald Ørsteds Mening, at Afgiften eller den Sum, der en Gang for alle skulde erlægges, ikke burde

ydes til Ringsted By, men til mere almindeligt Brug; ti langt fra, at Ringsted opofrede noget ved at faa et eget Apotek, drog Byen deraf ikke ubetydelige Fordele; det var snarere de øvrige Byer, hvis Apotekers Udsalg derved formidskedes, in specie Sorø, Slagelse, Roskilde, Næstved, som kunde have Adgang til ved Delagtighed i hint Vederlag for Privilegiet at faa nogen Skadesløsholdelse.

Da Loven fritog Apotekeren for Næringsskat, syntes det Ørsted anomalisk, at han i Stedet for den skulde betale en Afgift, der var langt højere end det, hvortil han kunde ansættes i denne Skat. Han ønskede, at Kancelliets Forestilling i Sagen blot kom til at indeholde en Forbeholdenhed af, naar Afgiften til Glahn bortfaldt, da at tage nærmere Bestemmelse om, hvorvidt Afgiften i Stedet for bør betales til en eller anden offentlig Brug.

Ørsted ansaa det ingenlunde for klart, at Glahns Enke eller Arvinger kunde have nogen Ret til at fortsætte Udsalget i Ringsted, siden Privilegiet blot var ham forundt for hans Person og altsaa næppe kunde bedømmes efter Forordningen af 4. December 1672; han vilde i Stedet for den aarlige Afgift foretrække en Afgift paa 1000 Rdl. en Gang for alle at afdrage med en Tiendedel hvert tiende Aar, og denne Afgift vilde uden Tvivl rettest være at tillægge den polytekniske Lærestanstalt.

Endeligt var saa alle Hindringer ryddede til Side; det selvstændige Apotek i Ringsted oprettedes ved Bevilling af 16. Juli 1834. Familien Wengels Ven, Borgmester Harhoff, lod Bevillingen bringe til Apoteket med følgende Brev til Madame Sophie Wengel:

Det er med den hjærteligste Glæde at jeg, kjære gode Md. Wengel, herved oversender et Dokument, De længe har ønsket, og som betrygger Dem og Deres Familie. Give nu Gud, at ikke alene De og Deres Mand, men ogsaa Deres Børn efter Dem gennem [en] Række af Aar maatte høste Gavn af Privilegiet, saa vil et kjært Ønske vorde fyldestgjort for

Deres inderlig hengivne

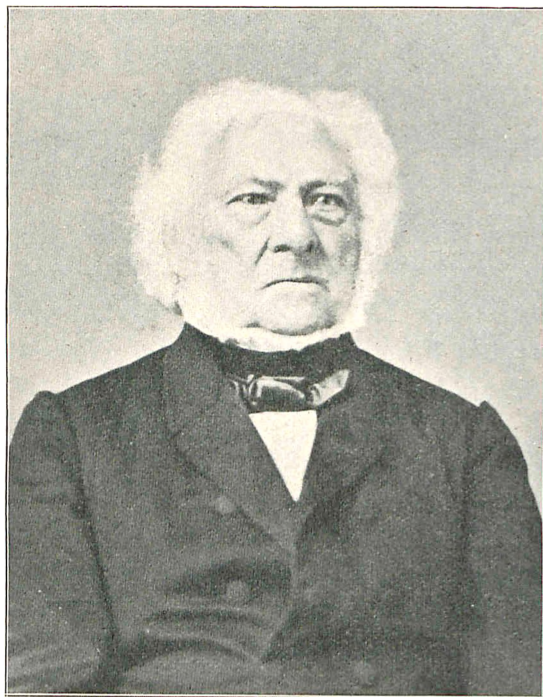
Harhoff.

Bevillingen indeholdt den Bestemmelse: Dog har bemeldte Hans Jørgen Wengel at holde sig den med Apoteker Glahn i Sorø i sin Tid indgaaede Kontrakt om Forpagtningen af dennes Filialapotek i Ringsted efterrettelig, efter hvilken Kontrakts Udløb det vil komme under nærmere Overvejelse om, og hvorvidt nogen Afgift fremdeles skal svares af Ringsted Apotek, og hvad Anvendelse samme i saa Fald bør gives. Bevillingen stadfæstedes ved de tre følgende Kongeskifter 24. Juni 1841, 25. November 1848 og 4. Februar 1865. *)

Saaledes havde Wengel i en Alder af halvtredsinstyve Aar opnaaet at blive privilegeret Apoteker, efter at han i en lang Aarrække faktisk havde indtaget en Apotekers Stilling og hævdet den ved sin Dygtighed og Handlekraft. Det var under smaa Forhold og i en Nedgangstid for Landet, han begyndte sin Virksomhed; i lang Tid var Wengels Hustru hans eneste Medhjælper, Urtekram- og Vinhandel en væsentlig Biforretning. I sit lange Liv naaede

han at se de betydelige Fremskridt, hans By og hans Apotek efterhaanden tog.

Wengel blev 27. December 1812 i Gyrstinge Kirke,

HANS JØRGEN WENGEL

hvor Biskop Peter Hans Mønster den Gang var Præst, viet til ANE SOFIE FREDERIKKE AABYE, født i København 22. Februar 1785, død i Ringsted 17. Maj 1877, Datter af Overretsprokurator Niels Peter Aabye og Kirstine Molt (Søster

til Apoteker Frederik Vilhelm Aabye i Odder)*). Blandt deres Børn var foruden neden for nævnte JOHAN JULIUS WENGEL, Forfatteren KRISTIAN MOLT WENGEL, der døde allerede 1859. Ægtefolkene kom til at opleve baade halvtreds og treds Aars Dagen for deres Bryllupsfest under stigende Deltagelse fra den stedse talrigere Kreds af Slægt og Venner. Paa den sidst nævnte Dag den 27. December 1872 mødte en Deputation, der overbragte følgende Adresse:

Til

Herr Cancelliraad Wengel og Frue.

En Kreds af Slægtninge og nære Venner, som have havt den Lykke at følge Dem et kortere eller længere Stykke af Deres Livsbane, har ønsket at give Dem et Tegn paa vor Deltagelse i dette Aars 27. Decembers sjældne Høitid. Af de mange Veie, som stode os aabne til Opfyldelsen af denne Tanke, have vi valgt den, som baade efter vort mangeaarige Kjendskab til Dem syntes os paa denne Dag meest at maatte tiltale Deres egne Hjerter, og tillige kunde være et Udtryk for vort Ønske,

*) Der er bevaret en *Specification* paa endeel Udgifter til Velædle Hr. Peter Aabye og Jomfrue Kirstine Molttes Huus Copulation Loverdag d. 8de Febr. A^o 1783ve: Konge Brevet 12 Rdl., Cancellie Budene 3 Mk., Frue Latinske Skole 4 Rdl., Sang Værekot 2 Rdl., Stads Musicanten 2 Rdl., Stads Kiæmneren 4 Rdl. 2 Sk., Hr. Lemming [Sognepræst ved St. Nikolaj Kirke i Kbn.] 6 Rdl., Klokkeren 2 Rdl., Begge Graverne hver 1 Rdl., et Silke Brude tepe med Skamel 2 Rdl., den som bringer og hender det 2 Mk., Bedemands *Salarium* 5 Rdl. Summa 41 Rdl. 5 Mk. 2 Sk. Anførte Een og forge tyve Rigsdaller, Fem Mk. Toe skilling er mig af Hr. Molt betalt hvor for vedbørlig quiterer N: Moller.

at Deres 60 Aars Bryllupshøitid ogsaa da, naar hverken Modtagerne eller Giverne mere ere her, kunde blive mindet med Glæde og i Velsignelse.

Vi bede Dem derfor, dyrebare gamle Brudepar, at den Sum, vi herved tillade os at overrække Dem, maa bære Navn efter Dem og Dagens Høitid:

„*Cancelliraad Wengel og Hustrus*
Diamantbryllupslegat“,

saa at Renten deraf hvert Aar paa Deres Bryllupsdag anvendes her i *Ringsted* — efter Deres egen nærmere Bestemmelse — til Lindring af værdige Trængendes Kaar. —

Adressen havde 42 Underskrifter, deraf ni fra Farmaceuter.

Legatet, der er 1600 Kroner stort, fik sin Fundats 16. Juli 1873; Renten af Kapitalen uddeles hvert Aars 27. December i lige store, livsvarige Portioner til to værdige, trængende Ægtepar uden for Fattigvæsenet.

Den alderstegne Apoteker havde ikke taget nogen Del i sin Bys offentlige Liv; den 18. Maj 1866 ved sin Fratrædelse af Apoteket udnævntes han til Kancelliraad. Døden bortkaldte ham den 16. Januar 1874 i sit halvfemsindstyvende Aar efter kun fjorten Dages Sygeleje.

Allerede nu havde Navnet Wengel været knyttet til Ringsted By i to og tredsinstyve Aar; i de fire og halvtreds af dem havde Hans Jørgen Wengel styret Apoteket, og han tilbragte sine sidste Dage i det Hus, hvori hans Manddoms Gærning var fuldført.

Med Johan Julius Wengel traadte Repræsentanten for et nyt Slægtled ind i Ledelsen. Han var født 26. Oktober 1815 i Ringsted som foregaaende Apotekers Søn. Fra 1. Februar 1832 til 29. Marts 1836 var han Discipel hos Faderen. Landfysikus i Næstved, Kristian Leth, gav ham denne Dag følgende Vidnesbyrd:

»Aar 1836 den 29. Marts har Apotheker Wengel fremstillet sin Søn, Johan Julius Wengel, der i 4 Aar har været Discipel paa Apotheket i Ringsted, for at underkastes den ved det kongelige danske Kancellis Skrivelse af 9. Februar 1811 befalede Præliminairexamen.

Ved denne Prøve har han viist, at han kan kjende og adskille de brugelige Medicamenter, at han kan læse og taxere forelagte Recepter, og efter disse tilberede de foreskrevne Lægemidler, samt at han kjender og forstaaer rigtigheden at bruge Maal og Vægt.

Han er saaledes i Besiddelse af de Kundskaber og den praktiske Færdighed, der er fornødne, for at han herefter kan antages som Medhjælper paa et Apotek, hvilket Vidnesbyrd herved paa Embedsvegne meddeles ham.«

Dette Skriftstykke maaler tydeligt Afstanden mellem den anførte Kancelliskrivelse, der ikke indeholdt nogen som helst Vejledning for Eksaminator, og de nu gældende Bestemmelser, der omfatter baade Omfanget af Disciplens Fordommelse og af de Kundskaber, der fordredes til Prøven.

Fra Maj 1836 til Oktober 1837 studerede Wengel i København og bestod derefter farmaceutisk Kandidatexamen med *haud illaud*. Han tilbragte derefter Tiden fra

Eksamen til Februar 1840 paa Ringsted Apotek; var saa paa Kristianshavns Apotek til Avgust 1841, atter hjemme den følgende Vinter, fra Maj 1842 til November 1843 paa

JOHAN JULIUS WENGEL.

1815—1897.

Apoteker i Ringsted 1866—1897.

Hillerød Apotek, bestyrede dette Apoteks Filial i Frederiksværk fra November 1843 til November 1844 og vendte saa tilbage til Ringsted, som han ikke mere skulde forlade.

Han kom til at vente længe, inden han selv blev Apoteker; i 1863, da han var 48 Aar gammel, søgte han uden Held det Apotek, som da skulde oprettes i Glostrup. Tre Aar senere overdrog Faderen ham sit Apotek, til hvis Drift han fik Bevilling 28. Juni 1866.

Ikke uden Føje kunde Fysikus Høegh-Guldberg om den en og halvtredsinstyve aarige Ansøger til Bevillingen sige, at han som ni og tyve Aars Kandidat besad en Erfarenhed som faa i hans Stilling. Naar Borgmester Harhoff samtidigt fremhævede, at den gamle Apoteksbygning ikke længere egnede sig til Benyttelse, pegede han dermed paa den Opgave, som det først maatte blive den nye Apotekers Sag at løse, nemlig den at skaffe Apoteket tidssvarende Lokaler.

Der forelaa paa dette Tidspunkt allerede Tegninger til et nyt Apotek, de var godkendte af Landfysikus; ligeledes var Pladsen for Nybygningen bestemt. Wengel havde købt og til Oktober Flyttedag 1865 overtaget Gaarden Matrikelnummer 54, Gadenummer 12, paa Ringsted Nørregades østlige Side. Ved Skøde af 28. December 1816 havde Ane Hansdatter, Enke efter Garver Arent Petersen, overdraget Gaarden til Garver Avgust Jørgensen; fra ham gik den i 1825 (Købekontrakt af 14. Maj) over til Handelsbetjent Hans Peter Møller og skulde nu være Købmandsgaard; seksten Aar senere solgte Møller, som nu var Arvefæster af Suserup Mølle under Sorø Akademi, Ejendommen til Købmand Gabriel Esaias Borchsenius (Skøde 30. Januar 1841); han overdrog den i 1856 (Købekontrakt af 29. Oktober) til Handelsfuldmægtig Teodor Kiølbye, der ved Kontrakt af

RINGSTED APOTEK
1912.
Aabnet 17. December 1867.

12. Februar 1863 lejede den ud til Købmand Karl Steffensen; to Aar senere gik den over i Wengels Besiddelse.

Det gamle Hus blev nedrevet, og paa Grunden opførtes den nuværende Apoteksbygning; det nye Apotek aabnedes 17. December 1867. Som det gamle Hus, i hvilket Apotekets Stifter endnu boede, var Typen paa et solidt gammeldags Borgerhjem, hvis Skønhed og Hygge laa i den jævne, prunkløse Selvfølgelighed, med hvilken det indtog sin særtegnede Plads i Byen, saaledes svarede den nye Bygning til den sidste Tids Fordringer og viste frem mod den Dag, der skulde komme. Apoteket visiteredes første Gang 20. December 1867; ved Visitatsen fremhævedes det lyse og meget rummelige Officin, det store Materialkammer, det smukke, med Dampapparat forsynede, Laboratorium samt den lyse og tørre Kælder. Det nye Inventar var hensigtsmæssigt opstillet, Vandledninger og Gasbelysning tjente til at lette og bekvemmeliggøre de farmaceutiske Arbejder. (Gasværket i Byen var anlagt samme Aar, Vandværk blev først indrettet 1885.) Efter at Visitatorerne havde berømmet Varelageret, bemærkede de, at Apoteket under indskrænkede Forhold havde arbejdet sig op til et anset selvstændigt Apotek; ved den nu gennemførte Forandring var det indtraadt i den første Række af vore Provinsialapoteker.

Wengel blev 19. April 1856 i Ringsted gift med PETRINE KREBS, født i Torshavn 18. November 1831, død i Ringsted 28. Januar 1870, Datter af Landkirurg (senere Distriktslæge i Ringsted, Justitsraad, Ridder af Dannebrog) Johan Henrik Klingberg Krebs og Marie Margrete Louise

Lorentzen. Den 25. Maj 1871 ægtede han i Sundby Kirke paa Amager JENSINE PETRINE HANSEN, født 1. Marts 1833, Datter af Landmand Anders Hansen og Maren Pedersen.

AXEL WENGEL.

Født 1863.

Apoteker i Ringsted fra 1897.

I 1895 søgte Apotekeren om Tilladelse til paa Grund af Alder og Svaghed at maatte lade Apoteket bestyre af Sønnen cand. pharm. AXEL WENGEL fra 1. Maj. 20. Maj

s. A. bevilgedes dette af Justitsministeriet for Livstid, Axel Wengel godkendtes som Provisor 30. Maj.

Der blev ogsaa beskaaret Apoteker Johan Julius Wengel en høj Levealder; hans eneste offentlige Hverv var Stillingen som Overligningskommissær; den indehavde han endnu ved sin Død den 29. Maj 1897.

I Femogtyveaaret for sin Overtagelse af Apoteket stiftede J. J. Wengel et Legat paa 1000 Kroner for Friboligen for gamle værdige Trængende i Ringsted; Renterne af Kapitalen uddeles hver 20. Juni og 20. December i lige Portioner til de Personer, som bor i Friboligen; Legatets Fundats er af 28. Juni 1891; Friboligen stiftedes 5. Februar 1857; Wengel og hans Hustru tog ivrigt Del i Forarbejderne ved dens Tilblivelse. Den indviedes 15. September 1861; paa Halvtredsdaarsdagen for denne Begivenhed stiftede J. J. Wengels Datter, Fru Mozart Jensen, Apoteker Johan Julius Wengels og Hustru Nina Wengels Mindelegat med 5000 Kroner til Fordel for Stiftelsen.

Den tredie Apoteker af Familien Wengel og den, der nu fejrer Hundredaarsdagen for Familiens første Virksomhed i Ringsted, er Axel Wengel. Født i Ringsted 28. Juli 1863 og Søn af foregaaende Apotekers første Ægteskab, kom han 1. Avgust 1878 som Discipel til Roskilde Apotek, bestod Medhjælpereksamen 27. April 1872 med første Karakter til begge Prøver, konditionerede fra Maj til November 1882 paa Ringsted Apotek og fra November '82 til Avgust 83 paa Roskilde Apotek. I Januar 1885 bestod han Kandidateksamen (*haud illaud*) og gjorde derefter fra Februar til Avgust s. A. Tjeneste paa Hørsholm Apotek; fra 1. No-

RINGSTED APOTEKS OFFICIN
1912.

vember 1885 til samme Dag 1887 var han paa Faaborg Apotek, vendte derfra tilbage til Ringsted og blev Bestyrer af Apoteket 1. Maj 1895. Efter Faderens Død overtog A. Wengel Apoteket 1. November 1897, Bevilling til Driften 5. Januar 1898.

I Modsætning til sin Fader og Bedstefader har Axel Wengel taget livlig Del i sin Bys offentlige Liv og i dens Foreningers. I 1903 blev han Medlem af Byraadet, som hvis Formand han konstitueredes fra 8. Juni 1909—10; af Ligningskommissionen var han Medlem fra 1898—1903, de fire sidste Aar Kommissionens Formand; 1909 blev han Medlem af Sorø Amts Skoleraad, sidder desuden i Bankraadet for Ringsted Bank, er Formand i Forplejningsstationen for Vejfarende i Ringsted, og deltager i Bestyrelsen af flere Foreninger og Aktieselskaber.

Wengels Hustru er VILHELMINE MARIE DOROTEA KNIPPEL, født i Faaborg 27. Februar 1869, Datter af Forstander Erik Nielsen Knippel og Marie Pedersen.

Det falder i faa Menneskers Lod at gennemleve et Hundrebaar; ikke fuldt saa sjældent er det, at et Menneskeværk naar Seklets Alder, og det kan ske, at en Slægt har været knyttet til en bestemt Virksomhed i al den Tid, den har bestaaet.

Saaledes er det Tilfældet med Ringsted Apotek, hvis Jubelfest nu fejres med en Dag, paa hvilken man baade tænker paa dem, der skabte Værket, og paa Værket selv. Der er Vidnesbyrd om, at den farmaceutiske Gærning, som øvedes i denne By før 1812, var lidet fyldestgørende for dem, der skulde støttes af den i svage Tider, som for dem, hvis Næringsvej det var at udføre den. Først da den kraftige, handledygtige første Mand af de Wengelters Slægt kom hertil, begyndte det at gaa op mod bedre Tider.

Der er en Mulighed for, at det første Apotek, Medicinudsalget, som havde til Huse i lejede Rum i St. Bendts-gade, Sorøvejens Fortsættelse, allerede i Wengels første Dage har været flyttet hen i St. Hansgade, der modtager Byens Kunder fra Køge- og Næstvedvejene, og saaledes nærmet sig Hovedfærdselen i Staden. Wengel viste sit rigtige Syn paa Fremtiden ved at flytte Apoteket hen i Begyndelsen af Nørregade tæt ved Byens Hjærte, Torvet, hvortil alle havde Ærinde. Her udviklede han Medicin-

udsalget til det virkelige Apotek, som vi har set var til, længe før dets Bestaaen sikkredes ved Statens Anerkendelse; her udfoldede han en Virksomhed, paaskønnet af Land og By i alvorlige Tider, og her viste han i Gærning, at alle de Betænkeligheder, man havde næret overfor Muligheden af at etablere Apotek i Ringsted, var uholdbare; der kunde lige saa vel bestaa et Apotek her som i de tre Nabobyer, hvis Interesse man mente gik forud.

Det har ikke været muligt med Bestemthed at fastslaa, paa hvilken Dag Hans Jørgen Wengel har begyndt sin Gærning i Ringsted. Det er sandsynligt, at han har tiltraadt sin Plads som lønnet Provisor den 1. November 1812, har benyttet Aarets to sidste Maaneder til at lære sin Forretning at kende og til at indrette sit Hjem; den 27. December førte han sin Brud herind, og den 1. Januar gik han over til den mere selvstændige Stilling som Forpagter. Dagen den 27. December spillede en stor Rolle i hans og Familiens Liv, paa den Dag oplevedes i Aarenes Løbsjældne Fester; for det ældste Slægtled stod den som Oprindelsen til Livet i det gamle Apotek. Havde det staaet til dettes Grundlægger at bestemme Dagen for Hundreaarsfesten, var den sikkert bleven fejret mellem Jul og Nytaar.

For anden og tredie Generation staar Dagen den 17. December, da det nye Apotek blev indviet, som den betydningsfuldeste; man har da nu valgt at forbinde Fortid med Nutid saaledes, at Hundreaaret, om hvilken ingen Tvivl findes, og Dagen for Genfødselen fem og fyrretyve Aar tilbage samlede som i et Symbol bliver viet Mindet.

Saaledes yder den nulevende Slægt sin Hyldest til Fædrenes grundlæggende Gærning og aflægger samtidigt Løftet for den Tid, der kommer, Løftet om det stadige, hver Dag nye Arbejde; for alt og alle, hvem det omfatter er i det en stedse rindende Kilde til Lykke og Fremgang.

HENVISNINGER.

- 1) Danske Kancellis Supplikprotokol 7. B. 163. 446 og Indlæg.
E. Dam: Sorø Apotek gennem 300 Aar. Sorø 1906. S. 21–22.
  - 2) Danske Kancellis 2. Departements Journal 1805. 1408–2001. $\frac{1586}{1336}$.
  - 3) Marcus Rubin: 1807–14. S. 245.
  - 4) Marcus Rubin: 1807–14. S. 268–69.
  - 5) Ringsted Justitsprotokol $\frac{13}{12}$ 1815.
  - 6) Ringsted Justitsprotokol $\frac{28}{8}$ 1816 og $\frac{24}{1}$ 1826.
  - 7) Danske Kancellis 2. Departements Brevbog 1818. 2627.
Danske Kancellis 2. Departements Registrant. 460.
Danske Kancellis 2. Departements Brevbog 1833. 3998. 2604. 3332.
  - 8) Danske Kancellis 2. Departements Brevbog. 3171.
-

